
SANKT OLAV

St. Olav utkommer en gang ukentlig. — Abonnement både for Inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig, i Ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2,50 pr. kvartal forskuddsvís betalt, — for utlandet tillegg av vedkommende lands avisporto. Opsigelser må være Ekspedisjonen i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. — Annonser må være Innsendt innen mandag aften. — Manuskript innen fredag aften.

INNHOLD: Salige er de rene av hjertet. — De spanske Jesuitters forsvarskrift. — Sommerminder i de dødes maaned. — Presten Johan Samuel Strangs Tragedie. — Da grunnstenen til St. Franciskus nye hospital blev nedlagt. — Varia.

ST. OLAVS REDAKSJON, AKERSVEIEN 5 - OSLO - TELEFON 23743

RETT + OG + SANNHET

Salige er de rene av hjertet.

„Salige er de rene av hjertet, ti de skal se Gud.“ Disse ord gjør på utallige av vår tids mennesker, til tross for 1900 års kristendom vel ikke stort bedre inntrykk enn de en gang gjorde på Jesu tilhørere. Nu som da vender mange Kristus ryggen med den begrunnelse at Hans lære om renhet er en umulig lære. Og sannnelig: bergprekenens ord er ikke ord som smigrer vår natur. Vår naturs stemme taler helt anderledes. Ifølge den skal vi la oss lede av våre drifter for å være lykkelige. Ifølge den må vi i fulle drag drikke av lidenskapens beger. Hvilken stemme har rett? Kristi eller naturens?

Erfaringen som her er den beste dommer, uttaler sig for Kristus. Bedre enn nogen visste Kristus hvordan nettop tilfredsstillelsen av lidenskap og drift ødela fred og lykke i det menneskelige hjerte og det menneskelige samfund. Derfor flettet han i sin bergpreken, som er av så stor social betydning, også inn ordene: „Salige er de rene av hjertet.“ Å være rene! Kristus selv hadde lært menneskene hvad det betyr å være ren. Den renhet han lærte var ikke bare en utvortes, men også, og først og fremst, hjertets renhet. Fantasiens, tankenes, følelsenes renhet. Den betydning Kristi lære om renhet har for samfundet, viser sig best ved de følger som krenkelsen av denne lære fører med sig, ved urenhetens ofre, som sykehusene og andre anstalter er fulle av.

Men hvor vanskelig er det ikke for oss, mennesker av kjød og blod, å bevare renhetens lilje uplettet! Hvor snart er den ikke ødelagt enten ved handling

eller ved at et urent vindpust fører inn i selve sjelen. Aldri kan vi undgå lidenskapens hete. Lidenskapens blod strømmer alltid og overalt i menneskene. Hverken alder eller ensomhet sikrer oss mot fiendens tilbakevenden. Fall blir alltid og overalt mulige. Apostlen Petrus retter sig derfor til alle mennesker, av enhver alder og hvor de enn befinner sig, når han sier: „Vær edru, våk! Eders motstander djevelen går omkring som en brølende løve, og søker hvem han kan opsluke.“ Vær edru, våk! Det vil si: stå bestandig på vakt, kjemp bestandig mot alt som er istand til å stanse sjelens utvikling, mot alt som svekker åndens suverenitet over legemet!

„Våk og bed,“ således lød også Kristi befaling, forat vi ikke skulde falle i fristelse. Vi må våke over vår sjels hemmeligste tanker og følelser, ikke la vår ånd tape sig i forfengelige og farlige drømmerier, ikke la vårt hjerte åpne sig for syndig vennskap. Våke, men også be! Opriktig be Gud om hjelp til alle tider, men især i fristelsens stund. Så ofte som vi kan, må vi også motta de sakramenter som Kristus særlig har innstiltet for å styrke oss mot fiendens anslag og list. Det er det levende vanns kilder som kjøler lidenskapens brennende hete.

Våk og bed! Be også til henne som er renhetens mor, jomfruen undfangen uten plett, „kyskhetens hvite due.“ Maria vil alltid bøie sig for våre tårer, alltid hjelpe oss i våre farer. Hun lenges alene efter å utbrede sin evige søns rike, efter å bevare menneskehjertene rene forat de én gang kan se Gud.

De spanske Jesuitters forsvarskrift.

Provinsialforstanderne for de fem provinser som Jesuittordenen i Spanien er inndelt i, har sendt en felleskrivelse til de spanske Cortes. Skrivelsen er sendt som protest mot de urettferdige og vilkårlige bestemmelser, hvorved især Jesuittordenen blev rammet, og som den gang da skrivelsen blev sendt ennå ikke var vedtatt.

På grunn av skrivelsens historiske verdi gjengir vi her teksten i sin helhet:

Forsvarskriftets motiver.

Undertegnede, provinsialforstandere for Jesu selskap i Spania, henvender sig til den grunnlovgivende forsamling med et spørsmål hvis herettigelse og opportunitet må være innlysende for enhver.

Siden innførelsen av republikken har Jesu selskap anerkjent og vist ærbødighet mot det nye styre, idet det fulgte den av den Hl. Stol anviste vei og de spanske biskopers eksempel. Det var beredt til å fortsette det religiøse, kulturelle og sociale arbeide som er særegent for dette selskap, til det spanske folks vel og fred. Regjeringen har beviser for dette og vi mener å ha oppfylt vår plikt trofast.

En lignende fremgangsmåte er visstnok blitt fulgt også av de andre geistlige ordener. Allikevel er det blitt ført en kampanje mot dem alle i en stor del av pressen og i mange politiske møter som om de skulde være en særlig fare for republikken. Denne kampanje fortsettes nu enda heftigere i parlamentet.

Ved mange av disse kampanjer føres striden visstnok heftigst mot Jesu selskap, men da alle geistlige ordener måtte lide for denne felles sak, vilde vi ikke være de eneste som protesterte. Vi betraktet det som en ærefull, omenn ufortjent utmerkelse å se vårt navn øverst på listen over de forfulgte.

Hvor innlysende blir det ikke nu for hele verden hvad der egentlig er den eneste årsak til denne forfølgelse. Men når vi hører at de som betrakter de geistlige ordeners utvisning som uforenlig med folkerettens prinsipper, konsentrerer sine angrep mot Jesu selskap, når vi ser at noen bare med hensyn til oss krever en undtagelseslov, så forkastelig og så eksepsjonell at Jesuittordenen vilde være den eneste av alle bestående ordener der i grunnloven straffes ved oppløsning og forvisning, så mener vi alvorlig å forsømme den plikt som vår stilling pålegger oss, hvis vi vilde vedbli å bevare tausheten.

Denne taushet kunde av det spanske folk og av fremmede bli betraktet som frykt for en nærmere undersøkelse av de beskyldninger som anføres mot oss, som om vi til vårt forsvar ikke hadde nok med vår egen uskyld, men trengte til andres velvilje og megling.

«Vi ønsker vår rett».

Forsvaret av våre hellige rettigheter gjør det oss dessuten til en plikt, med all den ærbødighet som vi skylder autoriteten, men også med den ro og det alvor som bevisstheten om egen rett gir, overfor Cortes og hele Spania å redegjøre

for hvorfor vi av myndigheten må kreve det som i alle civiliserte land er tillatt for enhver borger og alle lovlig anerkjente institusjoner: at man ikke fordømmer oss uten å ha hørt oss.

Vi er spaniere, vi elsker vårt land som enhver annen, og som sådanne har vi alle de rettigheter som loven gir de øvrige borgere, og som bekreftes av den grunnlov som er under utarbeidelse.

Vi er aktede familiers sønner: våre slektninger har ikke gitt avkall på sin rett til å forsvare sine sønners og brødres liv, ære og formue. Like så litt tåler vi at der ved deres navn som er vårt navn, skal klebe den skam som en slik straff er. Deputasjonene av de geistliges slektninger som i de siste uker har møtt for regjeringen, er det tydeligste bevis på at det åndelige liv ikke har løst de hånd som forbinder oss med dem.

Vi er Jesuitter, og som sådanne hører vi til et selskap som skjønt det er spredt over hele verden, allikevel inderligst er knyttet til Spania. Dets stifter var en spanier og forsynet vilde at han blev såret i kampen for Spania. Spaniere var de mest berømte av hans første feller. Spansk er for en stor del vår ordens historie, på det inderligste forbundet med Spanias og dets koloniers historie i sin firehundreårige eksistens. Derfor har Jesu selskap alle rettigheter som en helt spansk forening.

Dessuten er våre institusjoner av religiøs, kulturell og social art i de siste femti år blitt stadig tallrikere og samtidig våre rettigheter og forbindelser innen det spanske samfund. De hus som vi eier og de institusjoner hvori vi arbeider, er for en del resultatet av besparelser i våre personlige utgifter, og for en del takker vi dem enten arv fra slektninger og gaver eller personers og institusjoners høimodighet, idet de har viet en del av sine besiddelser til stiftelse av kulturelle og veldedige foretagender som de har betrodd oss ledelsen av.

Disse stiftere har rett til å vente at autoriteten anerkjenner deres vilje og lar andre respektere den, og at deres stiftelser bestyres på den måte som av dem er fastsatt efter kirkelig og borgerlig rett. Og vi alle og hele samfundet har rett til å vente at disse institusjoner vedblivende svarer til sitt formål, og at eiendomsretten ikke krenkes for på den måte å åpne veien for alle mulige misbruk.

På hvilken måte Jesu selskap har oppfylt alle forpliktelser som det har påtatt sig, hvilke velsignelser dets religiøse, kulturelle og sociale virksomhet har bragt, hvilken anerkjennelse vårt arbeide har avtvunget i vårt samfund, dette behøver ikke først å sies av oss selv. Kjennsgjeringene taler for sig selv, og med full tillit underkaster vi dem Cortes' dom.

Ugrunnede anklager.

Hvad anfører de anti-jesuitiske kampanjers førere mot oss? Hvem er de?

Det er ikke en ærlig, åpen anklage som tydelig påpeker våre institusjoners virkelige forsømmelser. I denne kampanje ser vi ikke nogen alvorlig beskyldning, ennå mindre dyptgående undersøkelser som gir en objektiv oversikt over vårt

arbeide. Det er vage beskyldninger som gjentas og som allerede så ofte i tidligere århundrer er blitt gjendrevet. Gamle smedeskrifter optas igjen, og etter de gamles mønster lages de nye, i hvilke også løgn, sladder og frivole uttrykk er fremherskende i mangel av noget nytt og sant.

Her er ikke plass til å samle eller til å gjendrive slike beskyldninger. Vi vil bare bemerke at regjeringen har et lett middel i hånden til å få nøie kjennskap til sakene, og således å kunne optre som rettferdigheten krever. Vårt arbeide er tilgjengelig for enhver. Man kan spørre de hundretusener som har besøkt våre skoler, som har bivalet våre åndelige øvelser, som har hørt våre prekener, som hører eller har hørt til vår kongregasjon, som har lest våre bøker, som i våre hus har hatt en intimere omgang med våre patres. Mistenker man disse vidner for å være partiske, — ti de kunde ha sammensvoret sig for å forfalske sannheten — da kan man også spørre våre motstandere. Vi ønsker bare at de formulerer konkrete fakta og beviser dem for retten.

At man ikke anerkjenner Ordenens juridiske personlighet, innskrenker dens rett til å disponere over egne goder og egen eiendom, frakjenner den den bevegelsesfrihet som tilkjennes andre ordener og personer, — at man endog oppløser den, konfiskerer dens gods og banlyser den — alt dette er straffer som man bare kan ilegge for et alvorlig og konkret overgrep fra hele ordenens side, og bare når dette overgrep er evident og etter loven bevist. Vi taler om hele Jesu selskap. Dreiet det sig om overgrep fra personer som hører til det — skjönt vi har all grunn til å tro, at det heller ikke kan være tale om den slags overgrep — da skulde disse personer straffes strengt. Men urettferdig vilde det være hvis ordenen blev straffet som helhet for overgrep fra deres side som handlet mot ordenens lover ved å begå handlinger som er straffbare ifølge loven.

Mot våre motstanderes vage beskyldninger fremsetter vi to skarpt avgrensede kjennsgjerninger.

Jesuittene og Republikken.

Den første sikter til arten og karakteren av det selskap vi tilhører. Vi, medlemmene av Jesu selskap, har alle viet oss til det med trofasthet, kjærlighet og begeistring. Til dets skjebne har vi knyttet vårt liv med alt som er av betydning for oss, ti vi har fundet godt og hellig i sig selv og samtidig nyttig og velsignelsesrikt for fedreland og folk.

Denne inderlige overbevisning som er uttrykk for vår ærligste samvittighet, bekreftes ved andres vidnesbyrd. Det er ikke bare de romerske Paver som i århundrenes løp så ofte har bevidnet vårt selskaps hellighet, men også regjeringmenn og viddenskapsmenn, og civilisasjonens store centra; rettferdighetens domstoler og hele folkeslag har på forskjellig måte innrømmet dette.

Vi vil se bort fra historien og bare se på det syn verden frembyr for øieblikket. Da ser vi at Jesu selskap har slått rot i Tyskland, Østerrike, Belgia, Tsjeko-Slovakiet, Nederlandene, Ungarn, England, Italia, Lithauen, Polen, Rumenia, Jugo-Slavia, i alle engelske dominions, i de nord- og sydamerikanske republikker, i Australia, i Asias hedenske land, i koloniene i Afrika og Oceania. Jesuittordenen arbeider der overalt i fred.

Da angrepenes heftighet er øket på samme tid som Spania blev til republikk, kan det ha sin nytte å påpeke at Jesu selskap er utbredt i land med de forskjelligste regjeringsformer.

Å si — som nogen gjør — at ordenens innretning ikke lar sig forene med den republikanske regjeringsform og av naturen er beslektet med det monarkistiske styre vilde være en unøiaktig og enfoldig forestilling.

Såvel for Ordenen som for den katolske Kirke, av hvilken vårt Selskap utgjør bare en ringe del, er regjeringsformen noget likegyldig og aksidentielt. I sitt arbeide innretter den sig litt efter litt efter alle styreformer. Den arbeider rolig og stadig videre ikke bare i England, Italia, Belgia og Nederlandene, hvor det er et monarkistisk styre, men også i republikker som Tyskland, Østerrike og i alle amerikanske stater. Nettop i den mektigste og mest demokratiske av alle republikker i U. S. A. utvikler for øieblikket Selskapets liv sig med den største kraft og kan glede sig over den største popularitet.

Bare de viktigste høiere skoler og mellemaskoler når op til et antall av 59, med et totalt elevantal av 60.000.

Den annen innvending som vi anfører mot våre fienders beskyldninger er den offentlige kjennsgjerning som vårt religiøse kulturelle og sociale arbeide er, og som vi i dette land på vårt beskjedne område utfører ved siden av den sekulære geistlighet og de øvrige religiøse ordener og kongregasjoner til samfundets beste. I dette stykke kan vi ikke forklare alt, men vi vedlegger herved et bilag med en oversikt over våre forskjellige institusjoner i Spania.

Rettferdighet!

Vi mener og bevidner at således er vårt liv og våre gjerninger. Er man av den mening at vi tar feil eller med vilje skjuler de misgjerninger som vi beskyldes for, da bør man forelegge det for en beføiet dommer. Hadde vi gjort noget slikt så vilde det være en raffinert ondskap av tusener av spanske undersåtter, hos hvem det aldri er merket noget av den art av alle som omgås med dem.

I det absolutte monarkis tid kunde Karl III. utstede en lov som av Mersendes y Pelayo *) betegnes som et «umulig produkt av lovgivning». På grunn av motiver som for alltid vilde bli gjemt i hans kongelige hjerte**) landsforviste han ved denne lov fra disse land, uten nogen nærmere undersøkelse, mellom fire og fem tusen Jesuitter og lot beslaglegge deres inntekter. Nutildags vil ikke en eneste demokratisk regjering blamere sig selv ved å trampe på menneskets mest elementære rettigheter, da dog disse rettigheter danner hvert lands konstitusjonelle grunnlag.

Vi ber ikke om nogen gunst, ikke om noget privilegium. Vi ønsker bare at man vil høre på oss og øve rett mot oss, likesom mot ethvert annet selskap, enhver annen borger.

Kjærlighet.

Vilde man av ondskap eller forblindelse jage oss ut av fedrelandet eller gjøre livet umulig for oss der, da vilde Ordenens sønner tilgi denne urett efter sine forgjengeres eksempel, som i en ulykkelig tid blev landsforvist til Italias kyster. De vilde be til Gud for sine forfølgere, reise til andre

*) Professor i Madrid. Kjent historiker. (19.—20. årh.).

**) Karl III. mente nemlig at Jesuittene skulde ha angrepet hans egen og hans mors ære.

land og alltid ved all sin gjøren og laten i sitt hjerte bevare kjærligheten til sitt elskede fedreland, Spania.

Stykket er dateret Madrid, 12—10—31 og er undertegnet av de fem provinsialforstandere for Jesu selskap i Spania.

Barbari!

Svaret var en hemmelighetsfull taushet med hensyn til selve dokumentet, men også vedtagelse av art. 24, hvori de anti-klerikale regjeringsmenn ikke en gang våget å nevne Jesuittenes eget navn, men bare tydet hen til Jesuittordenen ved denne bestemmelse: «De religiøse ordener som i sine regler foruten de tre kanoniske løfter tillike avkrever sine medlemmer et spesielt lydighetsløfte overfor fremmede myndigheter skal oppløses . . . .»

De utskielser som Jesuittordenen i Spania var utsatt for i republikkens første dager var et varsel om det som vilde skje efterat yderliggående partier hadde revet

makten til sig; de var et forspill til den virkelige forfølgelse som nu ledes av Staten selv.

Regjeringen vil ikke en gang lenger høre på de rettmessige krav som dens dyktigste og beste borgere og sønner i all ærbødighet legger frem for den. Uten dom, uten annet motiv enn hat landsforvises de menn som alltid har ofret sig for sitt fedrelands beste. Staten, som skulde bære sverdet i ordenens og rettferdighetens tjeneste, tilvender sig andres goder på en hensynsløs og helt urettferdig måte.

En slik fremgangsmåte gjemmer i sig anarkiets gnist, tendt av de nye makthavre selv. En gnist som snart vil slå ut i lys lue, som ikke vil skåne dens egne ophavsmenn.

Takket være Cortes' sekteriske bestemmelser er Spania nu kommet til en av de mørkeste perioder i sin rike historie. Det er gammelt barbari i moderne former.

Sommerminder i de dødes maaned.

Av SIGRID UNDSET.

I.

Hvad som betok mig mest av alt jeg saa paa Gotland? Gotland. Jeg kan ikke si det anderledes.

Jo da, Visby var vidunderlig. Vi har jo alle sammen set de mest forlokkende prospekter fra den byen paa forhaand — opslagsbilleder i jernbanernes ventesaler med idylliske gatepartier som bøier yndig ind mellem smaa lave huser og havemurer med gamle, vældige trækroner op over, kirker i ruiner: St. Karins smekke gothiske søilebundter og spisse buer mot den blaa luft, himmelen er tak og græsset er gulv — St. Drottens og St. Lars pompøse romanske murtyngde, St. Olofs gavl med rosevinduet i brystet og ældgammel efeu klængende opover. Stadsmurens lantgløpende forsvarslinje med de maalbevisste vagttaarn kneisende borteffer, den var der billede av i den geografi som vi brukte paa skolen i min tid, for snart firti aar siden. Jeg har tænkt, saa længe tilbake som jeg kan huske næsten, at dit vilde jeg reise engang. Og endda blev det ingen skuffelse. Det var vakkrere, endda meget vakkrere end jeg hadde tænkt det paa forhaand.

Øen er ca. 14 mil lang og 5 mil bred paa det bredeste, og den har 91 middelalderlige stenkirker utover landsbygden: alle har de kunsthistorisk interesse. Nogen er rene perler av arkitektur, nogen fuldkomne skattkammere av ungmiddelalderlig stensulptur og høimiddelalderlig træskulptur, i mange av dem er der rester av fortrinlige glassmalerier — der har været verksteder for glasmaleri i Visby — i andre findes kalkmalerier. Og alle sammen er de saa ypperlig lagt i landskapet:

Tingstäde kirke paa bakken over indsjøen, Østergarns indunder kalkklippen, Frøjels kirke ligger paa en høide med utsigt utover havet og Karlsørne, Etelhems mellem løvlunder hvor skogbunden var skumhvit av ramsløk i blomst, Roma og Rone i vakre landsbyer. Ja hver eneste en av dem som jeg saa (og jeg fik set de fleste) laa i landet saa det var et syn, hvor vakkert de laa til. Dette visste jeg meget mindre om, saa hver kirke som jeg kom til var en uventet og glædelig oplevelse.

En fire eller fem av landskirkerne ligger i ruiner — ødekirker kalder de det paa Gotland. Andre ødekirker staar tæt indtil veien, lavere end veilegemet. Halvveis begravet i løvkrat, sunket ned i frodige enger, lyser de gamle murer av øens egen bleke kalksten. Den hellige messe er blit feiret der flere ganger i de senere aar; en katholsk familie fra Stockholm har et sommerhus i nærheten og sommetider faar de besøk av en prest som har ferie. — Til Bara ødekirke kom jeg en kveld, da det siste guld efter solnedgangen gløste i skyerne over skogen. Ruinen skinneth spøkelsesblek mot engen som alt mørknet av tusmørket, og furutoppene var svarte mot luften. Det var forsent at gaa op paa Bara berg, hvor der har været offersted i hedensk tid, ved en hellig barlind, og forsent at finde den hellige kilde.

Men til Gans ødekirke kom jeg en formiddag. Den ogsaa ligger paa en eng i skog, og solen skinneth paa de gamle lyse murer; i græsset hvor gravene ligger jevnet under engen var det fuldt av smørblomster og den herlige purpurrøde orkideen, enslags marihaand som de kalder ormyckla paa Gotland. Utenom den

gamle kirkegaarden stod skogen mæt av solskin, over løvkronerne kvellet hvite sommerskyer op i den blaa luft. Der er en hellig kilde like ved Gans ødekirke og. Under løvtrær i randen av et jorde ligger kalkfjeldet op i dagen, og i en spræk i berget bobler vandet op, isnende koldt og dunkelklart.

I alle de aar da jeg ikke visste hvad jeg skulde tro, og derfor foretrak ikke at tro paa noget, men se paa alt i naturen og mellem menneskene med den samme absolutte skepsis — saa ofte jeg kom til en kilde og stod et sted, der levende vand vælder livsalig koldt og søtt og rent op av jordens dunkle fang, saa syntes jeg likevel at det maatte være galt. Ikke at tro paa noget altsaa. For at dyppe hete hænder i en saan kold, pulsende jordens aare, vaske av sig støv og svette og drikke av den — og saa gaa igjen og ikke si takk til nogen, det kjendtes helt ind i sjælemargen som noget raatt og ubehøvlet. Kildekultus synes jeg er en religionsøvelse som normale mennesker maa gjøre vold paa sig for ikke at utøve. Jeg husker paa en fottur, jeg var saan en tyve aar, og vi kom til kilden ved Vatnaas kapel, paa skogen mellem Sigdal og Numedal. Tykke svartblaa tordenskyer med rødglødende kanter kløv op bakom en vegg av mørk barskog, vandet i kulpen omkring opkommet saa dypt og dunkelt ut, og vi knælte ned og drakk av det, to smaapiker som ingenting trodde, men vi slapp sølvpenner ned i hullet som vandet vældet op av, for «whatever gods there be.» At der kunde bo en aand ved kilden forekom mig desværre litet sandsynlig, og jeg trodde ikke paa St. Olav — det er ham som har eiet Vatnaas kilde i kristen tid — og ikke paa Gud.

— Det har længe været en av de kurante anklager mot den katholske Kirke, at overalt hvor den kom frem har den brutalt utryddet folkenes gamle nationale religioner og latt dem faa lov til at beholde sit gamle nationale hedenskap i fred og ro, bare smeiset en liten smule kristen kulør ovenpaa. Vi bør naturligvis forstaa, bare vi tænker os om en liten smule, hvad det er for fakta som ligger til grund for beskyldningen, og agsaa at den sletikke er saant lodret sludder som det kan synes, det første man støter paa en slik tilsynelatende selvmotsigelse. Det er sandt at Kirken *har* sat sin fulde energi ind paa at utrydde hedenskap, uten synderlig respekt for de arkæologiske og folkloristiske, for racerne karakteristiske værdier som gik med i løpet, naar nidkjære missionærer brøt horg og hov, hugget ned hellige trær der hedningerne hadde brukt at henge offrene til Odin, den hængte aas, og væltet blotstenerne, hvor offerpresterne i forn tid hadde brutt

ryggbenet pa træler og fanger. Men det er *ogsaa* sandt, at Kirken uten falsk blufærdighet og uten at lægge skjul paa det gav sin velsignelse til folkenes gamle folkefester ved solhverv og ved jevndøgnstider. Festen til minde om Jesu fødsel i et uthus kom istedetfor de gamle midtvintersfester, og ildfesten ved midsommer som lyser som en stjerne, idet aaret tar til at hælde mot høst og mørke, fik forløperen som hadde

Tingstäde kirke på Gotland.

sagt om sig selv, da han stod foran vandringen ned i dødsskyggens dal: «Det bør Ham at vokse, men mig at forringes.» Den utbad sig av Vor Herre et helt himmelsk landbruksraad av helgner, under hvis vern de gamle fester for vaaronn og skuronn kunde fortsætte, rensset for de rammeste hedenske træk og med tillægg av kristne andagter. Og den reiste kors og kapeller og kirker ved de gamle helligkilder, som man omadresserer et brev. Det er klart som kildevand, at man aldrig burde gaa forbi en kilde uten at drikke av vandet og takke — takke Gud for noget av det bedste som findes paa jorden.

Jeg drak av den hellige kilde, had et Fadervor og et Ave. Og saa slap jeg en penge i opkommet. Det siste var overtroisk naturligvis, og forsaavidt sagtens ikke aldeles riktig. Men jeg tror ikke det var større synd end saanne løgne som man sier av høflighet eller næstekjærlighet: «nei kjære Dem, det er da ikke noget bryderi» til en bekjendt som man slet ikke føler er saa skrækkelig kjær for en og som gjør en ufattelig meget bryderi bestandig. Det vilde likesom ha været saa skrækkelig uopdragent at gaa fra en kilde uten at ha offret ogsaa.

Ved Bro hellige kilde var det saa greit, for Bro kirke er i bruk saa der kunde jeg bare legge penger i fattigblokken. Trødde jeg da, for efterpaa fik jeg vite at jeg skulde ha puttet dem ind gjennom nøkkelhullet eller stukket dem indunder kirkedøren. I Bro har det været skikk at offere til kirken like op til vore dager, pengene gaar vist til lys og slikt. Men det gjør forhaabentlig ingen forskjell.

— Men alt som er derborte — seværdigheter, herligheter, turistattraktioner, hvad en har lyst til at kalde det, det er *paa* Gotland i en rent overvældende grad. Øen er flat oppaa som et bord, dækket med sine deiligheter. Eller rettere, overflaten er svakt hvælv, som et skjold, og det er stillet litt *paa* kant — i vest stiger øen op av Østersjøen med stupbratte kyster, kalkstensklinter som havet har gravet ind under og dannet til med utoverhængende bruddflater og huler ind under øens grund og ensomtstaaende, underlig svarvede klippestøtter, rauker kalder folk *paa* Gotland dem. Men oppaa klinterne er øen altsaa flat, flat som en pandekake virker den for norske øine, og ganske svakt, næsten umerkelig hælder øens stenskjold nedover mot sydøst, der landet mange steder skrider ut i sjøen med skog og blomsterenger og siv og sandbrem som bølgerne slikker op *paa*.

(Forts.).

PRESTEN JOHAN SAMUEL STRANGS TRAGEDIE

HANS SKRIFTEMÅL, HANS FRAFALL OG HANS NYE TRO

Av J. Theeuwes.

III.

Strang vinner frem til en Ny Tro, og tar navnet Bro.

«Han lengtet til det absolutte» som han sier. Derfor visste han for godt at all menneskelig autoritet var relativ, så lenge den var et menneskes, og relativ i himmelhøi grad, når et sådant menneske bare hadde hatt en sannsynlig eksistens. Man vilde derfor med rette ha ventet at han skulde gi en god dag i Jesus av Nasaret den dag, han opdaget at denne bare var et menneske som vi andre. Fra den dag av kunde den sannsynlige venteligvis ikke lenger ha nogen annen enn historisk interesse for Strang. Men nei, den som hadde ventet det, regner ikke med Strang slik som han nu en gang var. «Var Jesus av Nasaret én av oss», sier han, «et menneske bare som vi andre, uten del i Tre-enigheten — da forpliktet hans eksempel på en rent annen måte! Da ropte det alltid til ens hjerte: du *kan* gå i mine spor, for du er et menneske som jeg var det». Man tror ikke sine øine. Man leser det to ganger og man vil ha frisk luft efter dette. Strang, Strang, hvad er det som går av dig? Ser De ikke, at da forpliktet hans eksempel ikke på nogen måte! Ser De ikke at da kunde han rope så meget som han bare vilde: de kan gå i mine spor! Hvad nyttet det all den stund De og ikke jeg skulde ha lyst til å gå i noget som helst spor! Også Nietzsche roper sikkert av og til til vårt hjerte: Du kan gå i mine spor, for du er et menneske som jeg er det! Hvem skal vi så følge? Tror De ikke, at mange vilde foretrekke Nietzsche? Og hvorfor ikke i grunnen?

Nei, Strang, her kan jeg virkelig ikke følge Dem

lenger. Jeg ser forresten at De ikke har kunnet følge Dem selv heller. De tar navnet Bro. Ser De ikke, at nogen *Bro* er umulig her?

Hvis Kristus var et menneske bare, uten del i Tre-enigheten, kan jeg ikke se annet enn at hele kristendommen er en løgn, og en løgn han selv. Hvis det ikke var sant, da han sa: «*Ingen* kan komme til Faderen uten ved mig», «*Mig* er gitt *all* makt både i himmelen og på jorden», «Jeg er (ikke jeg har) Sannheten (ikke en eller annen form av sannheten), Veien (den eneste) og Livet (selv)»; hvis det ikke var sant, da han sa, at han hadde legioner av engler til sin rådhighet, men kun et påskudd for å smykke sitt tilbaketog, da kan jeg ikke se annet enn at han var en stormannsgal charlatan. Hvis det bare var tomme trusler det han sa om sig selv foran Kaifas og det at han skulde komme igjen på himmelens skyer, da var han en ordinær narr, ifølge sin egen moral som forbød ham denslags komedier. Da er hele kristendommen baktalelse av Gud selv! Da må Gud plederes fri for å ha hatt en korsfestet i familien. Han kan det ikke selv, i hvert fall: Han gjør det ikke. Det er ikke alltid godt å være fraværende. Men De, Strang, som lengter til det absolutte, når De drar konsekvensene av Deres standpunkt, må ikke De da komme til å ta det op for den Store Fraværende mot hans Rival — avsløre denne kopenickiade over alle kopenickiader? De svermer for den Sannsynlige fra Nasaret, fordi han var en av vår slekt, et menneske som vi andre. Og det gjør De rett i, for det var han.

Men hvis han ikke på en gang var mere og en annen enn det og allikevel påstod at han ikke var av denne verden og at han og Faderen var ett, da svermer De for vår slekts største mystifikatør — og det kan ikke være Lysenes Fader velbehagelig. Bro kan ikke være et navn, Strang, for Dem som «lengter til det absolutte». Navnet Anti-Krist vilde være konsekventere ifølge Deres prinsipper, og det toner i hvert fall flagg! Kall Dem hedning, skeptiker, humanist, men ved alt som er konsekvent, ærlig og mandig, kall Dem ikke Bro! Bros skjebne må nødvendigvis løpe ut i en enda uhyggeligere feiltagelse enn Strangs — og kanskje den også gjorde det, men jeg har ikke orket å lese boken lenger enn til side 180 omtrent.

Da skjønte jeg det.

Da grunnstenen til St. Franciskus nye hospital blev nedlagt.

Vi leser i Arendals «Agderposten» av 26. okt. 1931:

Lørdag 24. oktober var en betydningsfull merkedag for St. Franciskus søstre og menighet her i byen, idet grunnstenen til det nye hospital da blev nedlagt ved en enkel og vakker høitidelighet.

En rekke av byens autoriteter var innbudt til å overvære begivenheten. Blandt disse såes fylkesmann *Jonas Pedersen*, politimester *Møinichen*, Arendals bys ordfører og borgermester, byfogd *Krohn*, sorenskriver *Hanson*, flere av byens læger samt representanter for pressen.

Presis kl. 13 kom prestene i fullt ornat fulgt av nonnene. Etterat salmen «På sannhetsfjell en bygning står» var sunget besteg Mgr. *Henrik Snoeys*, direktør for Den Norske Søsterkongregasjon av den hl. Franciskus, den improviserte talerstol, og uttalte bl. a.:

Det er en gledesfest for våre gode søstre idag. Den 24. oktober 1911, altså akkurat for 20 år siden, ankom våre St. Franciskus-søstre til Arendal for å begynne sin virksomhet i denne vakre by. Jeg husker idag så godt hvor interessert jeg blev da herr Ugland for vel 20 år siden kom til mig for å tale om en familie-eiendom i Arendal, som efter hans mening vilde egne sig godt til et sykehus, og som familien vilde overlate våre søstre til en billig pris. Jeg begynte straks forhandlingen om kjøp, som siden blev fortsatt av Biskop *Fallize* og førte til et heldig resultat. Eiendommen blev kjøpt, og så godt det lot sig gjøre innredet til et provisorisk hospital.

Det var et vovelig foretagende som alt pionerarbeide. Våre søstre kom til en ukjent by, til en befolkning hvorav de fleste aldri hadde sett en katolsk nonne. Og vi vet hvilke løyerlige fordommer der næres av folkets brede lag m. h. t. alt som heter katolsk. Men der er et sprog som alle mennesker forstår, og det er kjærlighetens sprog. Når man ser søstrenes opofrende arbeide, ser dem beskjefliget med sin stille gjerning fra kl. 5 om morgenen til kl. 10 om aftenen — og ofte natten med uten annet vederlag enn det daglige brød, ser dem stille med sine kjære patienter og be for dem — da blir vi tyst, og bøier våre hoder i stille hyldest, og vi takker Gud for at Han gir menneskene en sådan nåde.

Er det ikke merkelig at hver gang vi leser om nye oppgravinger i de gamle kulturland? Vi hører om oldtidens tempelbygninger, om herlige kunstpalatser og luksuriøse badeinnretninger, men aldri om hus for syke og gamle. Dette var forbeholdt Kristi Kirke. Vi leser hos evangelisten Lukas, at Jesus sa til sine disipler: «Hvor I kommer inn i en by og man mottar eder . . . da helbred de syke som er i den, og si il dem: «Guds rike er kommet nær til eder».» Det er dette som vår Kirke alltid og overalt har gjort, også her i landet. Hvor det bygges en katolsk kirke eller et kapell, der reises innen kort tid også et sykehus. Det var våre katolske søstre som var de første der begynte med private sykehus i landet, og efter fattig evne har de gjort det med ære. Vi er ikke lenger alene om det. De flinke diakonisser og Røde Kors-søstre o. a. deltar i den edle kappestrid i Jesu navn. Og vi er glad for det. Der er plass for oss alle. Også dette moderne hospital, som nu skal reises er ikke tenkt som konkurranse med det utmerkede sykehus som byen og fylket har. Vi har ikke villet det større enn at det kan være håp om at det så nogenlunde må kunne bære sig. Og på våre søstres vegne kan jeg love, at de alltid vil være loyale overfor de andre søstre; og skulde det inntreffe en leilighet at de kunde rekke dem en hjelpende hånd, så vil de alltid med glede være rede. Og med den erfaring jeg har av mitt 30 års virke i Norge, vet jeg at de andre tenker likedan. På det praktiske kristendoms og nestekjærlighetens område kan og bør vi rekke hverandre broderhånden.

Kjære søstre, når vi nu skal gå til å nedlegge grunnstenen til Deres nye hospital, som I så lenge har håpet på, så må eders hjerte fylles med glede og takk. Takk den store Gud som har hjulpet eder gjennom så mange vanskeligheter i de forløpne 20 år, hvori eders gjerning ofte blev hemmet av mangel på tidsmessig utstyrt sykehus. Det er et stort ansvar for kongregasjonens ledelse å gå til dette store foretagende. Den finansielle byrde blir stor, driften av det nye hospital vil bli kostbarere, og der må flere nye krefter til når det skal tas i bruk. Men vi har vovet dette skritt i tillit til Guds hjelp, i tillit til eders trofaste offervilje.

Og så vil jeg som direktør for Den Norske Søsterkongregasjon av den hl. Franciskus Xaverius idag takke byens øvrighet for den velvilje de alltid har vist våre søstre. — Jeg vil takke de dyktige læger som i de forløpne 20 år har utøvet sitt skjønne kall i det gamle skrøpelige hospital, takke dem for tålmodighet og hensynsfullhet de alltid har vist våre søstre under utøvelse av deres vanskelige opgave. Og da tenker jeg først og fremst på den trofaste veteran, dr. *Høyer*, som i alle de 20 år har vært som en far for søstrene, og delt deres sorger og gleder. Vi forstår, dr. *Høyer*, at du med et visst vemod vil forlate det gamle hospital, ditt hospital, hvor du så lenge har ferdedes. Måtte Gud forunne dig at du ennu i mange år må fortsette din gjerning i det nye sykehus, som nu skal reises.

Jeg takker også alle dem som er med på å reise dette nestekjærlighetens tempel, arkitekt *Harald Sund*, byggmester *Johan Olsen* og hans medhjelpere, de flittige ar-

beidere som vi har å takke for at vi idag kan nedlegge grunnstenen. Og jeg har imorges under den hl. messe bedt en bønn, en bønn som vil gjentas av våre søstre hver dag så lenge byggningsarbeidet pågår, en bønn om at Gud må holde sin skjermende hånd over alt og alle så at ingen av arbeiderne må komme til skade under bygningen. Måtte Gud være attåt. — Og så vil jeg slutte med de ord som også er skrevet på det dokument som er innloddet i stenen — Jesu egne ord: «Fred være med dette hus og alle dets beboere.»

Hr. Snoeys nedla derefter grunnstenen til det nye hospital, hvorefter sogneprest Pater Ladislaus Hol op-
leste det dokument som er innloddet i grunnstenen. Dette dokument har følgende ordlyd på latin og norsk:

Den fire og tyvende oktober i det Herrens år nitten hundred og tretti og en — i Hs. Hellighet Pave Pius XI's tiende pontifikats år, da Høiærverdige Herr Pastor Henrik Irgens var apostolisk administrator for det Norske Vikariat — i Hans Majestet Kong Håkon VII's seks og tyvende regjeringsår

blev av undertegnede Monseigneur Henrik Snoeys, direktør for Den Norske Søsterkongregasjon av den hl. Franciskus — Xaverius,

i overvær av den Ærverdige Moder Beata, generallforstanderinnen for nevnte Kongregasjon, — av Stedets katolske sogneprest Velærverdige Pater Ladislaus Hol — Søster Camilla, forstanderinn en for St. Franciskus-hospital i Arendal, samt de herværende søstre

grunnstenennedlagt til det nye St. Franciskus-hospital i Arendal.

Bygningen reises av Hr. Byggmester Johan Olsen efter tegning og under ledelse av Hr. Arkitekt Harald Sund.

Grunnstensnedleggelsen fant sted på Erkeengel Rafaels festdag, 20-årsdagen for søstrenes ankomst til Arendal.

PAX HUIC DOMUI ET OMNIBUS HARBITANTIBUS
IN EA.

(Guds) fred være med dette hus og alle dets beboere.

Til avslutning blev salmen «Store Gud vi lover Dig» avsunget.

De fremmøtte gjester blev derefter invitert på et glass vin. Herunder rettet byens ordfører, disponent *Lundegaard*, en takk på de innbudnes vegne for at man hadde fått anledning til å overvære denne høitidelighet, og uttalte derefter sine beste ønsker for det nye hospital.

Det nye sykehus som er beregnet på å gi plass for ca. 40 senger, skal stå ferdig til bruk sist i juli måned næste år. Bygningsomkostningene utgjør 300.000 kr.

VARIA.

Fra Vikariatet.

Velærverdige Pater A. Lutz O. P. er konstituert rektor på Vår Frue Villa ved Skøyen.

Referatet av N. K. K. F.'s landsmøte

måtte på grunn av plassmangel bli liggende til førstkommande nummer av «St. Olav».

Paven og Edison.

Straks efter at meddelelsen om Thomas Alva Edisons død var blitt kjent meddelte Paven gjennom Erkebispem av New York, Kardinal Hayes, sin deltagelse til den

avdødes familie. Paven har hele tiden holdt sig å jour med Edisons tilstand i hans sykdom. Den siste tid har også Edison gjentagne ganger uttrykt sin store forundring og høiaktelse for Pius XI. især da Paven ikke forsømte en eneste anledning til å fremme videnskapen og vise teknikken beundring.

Da Edison hadde fullendt en av sine siste oppfinnelser, diktafonen, sendte han et eksemplar av den til den Hl. Fader, der viste sig meget takknemlig for den verdifulle gave som han lot plasere ved skrivebordet i sitt privatbibliotek. Pius XI. bruker apparatet ofte når han dikterer instruksjoner til sine privat-sekretærer.

Til gjengjeld sendte Paven Edison en hjertelig takke-skrivelse og en kunstnerisk verdifull gull-medalje. — Edison satte megen pris på denne pavelige oppmerksomhet.

Et ektepar går inn i klostret.

Det meddeles fra Rom at herr Matricardi og frue fra Sicilia er trått inn i klostret. Mannen er blitt novise hos Franciskanerne i Assisi, mens fruen har tatt sløret hos Clarissene. Matricardi, som i en årrekke var post- og telegrafdirektør, var en kjent og meget ansett personlighet i Agrigentum.

Fra Lithauen.

Ifølge en meddelelse fra Kowno skulde den Lithauiske regjering ha besluttet å opsi konkordatet med Vatikanet. Det katolske dagblad «Ritas», som hadde tillatt sig en kritikk over regjeringens fremgangsmåte, er blitt forbudt å utkomme for et tidsrum av tre måneder. — Trykkeriet er stengt, direktøren ilagt en bot av 1000 litas, og forfatteren av de påtalte artikler er landsforvist for 3 måneder.

Konvertitter.

Igjen er to anglikanske geistlige, Rev. J. Higgins og Rev. A. Ross, gått over til katolisismen.

Italia.

Fascismen og Vatikanet.

Ifølge en Kipa-meddelelse fra Rom hører man i forskjellige kretser igjen tale om vanskeligheter som ikke kan undlate å øve sin virkning på forholdet mellem Vatikanet og den italienske regjering.

Undervisningsministeriet har i forskjellige skolefag latt skrive nye lærebøker i fascistisk ånd. Især historie-boken inneholder slike grove historie-forfalskninger at man umulig kan gå ut fra at her er tale om feiltagelser. Bl. a. nektes den kjennsgjerningen at den Hl. Petrus har vært i Rom. Først 600 år efter Petrus's død, så heter det i boken, har man lansert denne påstand.

Videre betraktes alle italienske helgener for så vidt man omtaler deres liv og gjerninger fra rent nasjonalistisk standpunkt. Det sier sig selv at Vatikanet må protestere mot slike skolebøker. Efter forlydende behandles Kristi person slik i lærebøker at de på ingen måte kan gis barn i hånden.

Ved tidligere anledninger har Mussolini allerede hatt erfaring med nye lærebøker og har fjernet de verste feil. Hvad det vil skje med denne regjeringsutgave imøtesees med spenning.